

Kortlægning af alkoholforbrug, drikkemønstre og relaterede problemer blandt unge i København

Vibeke Asmussen & Sébastien Tutenges.

Med bidrag fra Karen Elmeland, Mads Uffe Pedersen, Charlotte Siiger og Leif Vind.

Resumé

Nærværende rapport handler om alkoholforbrug og alkoholforebyggelse blandt unge i København. Fokus er problemorienteret. Både alkoholproblemer blandt unge og mulige måder at håndtere disse problemer på belyses.

Rapporten er resultatet af en kortlægning af alkoholforbrug og forebyggelse blandt unge i København. Rapporten er en del af et større projekt kaldet ”Alkohol og skadesreduktion i europæiske byer”, der organiseres af IHRA (International Harm Reduction Association – information herom findes på www.ihra.net).

Rapporten handler om unge i alderen 11 til 24 år og beskriver deres forbrugsvaner og alkoholkultur. Der identificeres en række centrale problemer i relation til unges drikkeri, og der redegøres for myndighedernes håndtering af disse problemer. Desuden beskrives en række områder, der kunne trænge til nye eller bedre præventive tiltag. Rapporten bygger på informationer hentet fra den nyere forskning, offentlige monitoreringssystemer, rapporter fra offentlige og private organisationer, aviser, hjemmesider og interview med diverse nøglepersoner, der repræsenterer: brancheorganisationer, dørmænd, barer og diskoteker, Folkesundhed København, opsøgende medarbejdere, politiet, SSP, samt ikke mindst de unge.

Resultater

Alkoholforbrug og unge

Rapporten viser, at danske unge begynder at drikke i en meget tidlig alder. Unge danskere drikker mere, oftere og med et klarere fokus på fuldskab end unge i de fleste andre europæiske lande. Selv blandt 15-16-årige er det kutyme at drikke. Afholdenhed værdsættes ikke. Og på trods af at alkoholforbruget blandt de 11 til 14-årige er faldet i de seneste år, så er alkoholdebutalderen meget lav i Danmark. Andelen af unge, der drikker mere end den anbefalede genstandsgrænse (14 og 21 genstande per uge for henholdsvis kvinder og mænd), toppet i 20 års alderen. Forbruget af alkopops og alkoholsodavand er højest blandt de helt unge i alderen 11 til 16 år.

Alkoholrelaterede problemer for unge i alderen 11 til 24 år består blandt andet i: skænderier, ubeskyttet sex, problemer med venner, reduceret arbejdsevne på arbejdet og i skolen, ødelagt tøj og ejendele og problemer med forældre. Disse umiddelbare problemer er mest udbredt blandt de unge frem for de mere langsigtede sundhedsproblemer. Danske unge har det med at fokusere på rusens positive aspekter (såsom afslapning, morskab etc.) frem for rusens negative aspekter – og dette på trods af, at det faktisk er udbredt blandt unge at opleve problemer i forbindelse med fuldskab. Mængden af negative oplevelser såsom skænderier stiger i takt med antallet af indtagne genstande.

Dansk alkoholpolitik

Dansk alkoholpolitik omfatter både love og reguleringer på alkoholområdet såvel som nationale og lokale alkoholpolitiske handlingsplaner. Regeringens Folkesundhedsprogram er det tætteste, man kommer på en egentlig national alkoholpolitisk handleplan. Det er påkrævet, at der udføres alkoholforebyggelse i den danske folkeskole. Traditionelt har dansk alkoholpolitik været baseret på et skatte- og reguleringssystem kombineret med behandling og forebyggelse. Der er fortsat skatter på alkohol, men de blev for nylig sænket, og i dag kan Danmark ikke længere karakteriseres som et land med høje skatter på alkohol.

Danske love og reguleringer på alkoholområdet omfatter: en minimumsalder for køb af alkohol (16 år i detailhandlen og 18 år på udskænkingssteder); love om spritbilisme (det er ulovligt at køre i et motorkøretøj med en promille på mere end 0,5); begrænsninger på salg af alkohol bl.a. i kraft af rammer for salgsstedernes åbningstider og bevillinger samt restriktioner på markedsføringen særligt overfor børn og unge.

Ungdomskultur

Rapporten indeholder en beskrivelse af alkoholkultur blandt danske unge. Danske unge drikker primært alkohol torsdag, fredag og lørdag aften. De drikker stort set aldrig på resten af ugens dage. Indtaget foregår i grupper. Det er et kollektivt foretagende, hvor de unge kommer tæt på hinanden. Fuldskab betragtes desuden som et tegn på modenhed, og mange unge har det med at overdrive deres eget forbrug. Blandt andet derfor tror mange unge, at deres jævnaldrene drikker mere, end de rent faktisk gør.

Unge er ikke fuldkommen skødesløse, når de drikker. De løber kalkulerede risici, og de benytter sig af en række skadesreducerende strategier. F.eks. drikker de unge som regel i selskab med folk, de kender og stoler på, og som regel blander de sig, hvis nogle af deres nære drikker for meget. Men de unge vurderer risici på en anden måde end myndighederne. For de unge er alkoholbrug ikke et spørgsmål om ”enten eller”, men snarere et spørgsmål om ”hvordan” og ”hvor meget”. De unge vurderer risici ud fra deres egne og deres venners oplevelser. Slutteligt er det værd at nævne, at mange unge ikke har aftaler med deres forældre om alkoholbrug. Forskningen viser imidlertid, at forældre – ved at indgå aftaler og udstikke regler – i høj grad kan påvirke deres børns alkoholforbrug i retning af et mere moderat forbrug.

København

En stor andel af de københavnske borgere er unge. København har Danmarks største antal udskænkingssteder i forhold til indbyggertallet, og visse områder af byen summer af liv ud på de små timer fra torsdag til lørdag. De bymæssige problemer med alkohol består i larm omkring udskænkingssteder og affald i form af glasskår, urin, opkast og så videre.

Holdninger blandt nøglepersoner

En stor del af rapporten gennemgår forskellige nøglepersoners opfattelser af alkoholrelaterede problemer på udskænkingssteder, i private hjem og på uddannelsesinstitutioner. Mange af de adspurgte nøglepersoner slår på det problematiske i, at der sælges alkohol til mindreårige og allerede berusede mennesker, at udskænkingssteder fører priskrige i form af ”happy hours”, og at salgssteder bl.a. med slogans skaber et positivt billede af fuldskab.

Igangværende interventioner

Rapporten indeholder afslutningsvis en gennemgang af de – af forfatterne kendte – eksisterende præventive tiltag i Københavnsområdet inklusive korte beskrivelser af, hvad tiltagene handler om, og hvem de er møntet på.

I Københavns Kommune er det præventive arbejde organiseret af forskellige institutioner såsom socialcentre, Folkesundhed København, SSP, og Kriminalpræventiv Afdeling i Københavns politi, og på et nationalt niveau lancerer bl.a. Sundhedsstyrelsen præventive tiltag overfor alkoholforbrug. I denne rapport opdeles det præventive arbejde i kategorierne: undervisningsmateriale, undervisning, opsøgende arbejde og engagering af udskænkingssteder. Størsteparten af de præventive tiltag henvender sig til unge og en mindre andel retter sig mod forældre og/eller professionelle.

De fleste forebyggende projekter benytter sig af undervisningsmateriale og meget (måske for meget?) af dette har form af skriftlige tryksager. Der udbydes undervisning både af professionelle og af unge i form af ”ung til ung” formidling. En begrænset andel undervisning tilfalder de opsøgende medarbejdere. Disse medarbejdere kommer i kontakt med marginaliserede unge, der sjældent taler med voksne om f.eks. alkohol. Det er afgørende, at de opsøgende medarbejdere har redskaber til at håndtere unges alkohol og stofproblemer, og at de ved, hvordan man bedst indleder et konstruktivt forhold med unge. Kun ét forebyggelsesprojekt i København samarbejder med udskænkingsstederne.

Nye interventioner og forbedring af eksisterende interventioner

Rapporten fremfører en række forslag til præventive områder, der kunne trænge til en bedre eller forøget indsats. Disse forslag tager udgangspunkt i eksisterende love og reguleringer og i måden, hvorpå alkohol forebyggelse er organiseret i Danmark og København.

Interventioner kan være rettet mod forskellige agenter på et *strukturelt*, *community* og/eller *individuel* plan. De forskellige agenter, man kan inddrage i dette arbejde, omfatter: alkoholindustrien, brancheorganisationer, udskænkingssteder, politikere, beslutningstagere, opsøgende medarbejdere, præventive arbejdere, politiet, SSP-samarbejdet, forældre og unge.

Tiltag på strukturelt niveau

Det *strukturelle* plan refererer her til de love og reguleringer på alkoholområdet, der sætter grænser for marketing, salg og servering af alkohol, samt udformningen af alkoholpolitiske handleplaner. De interviewede nøglepersoner er ikke opsat på at få lavet nye love og reguleringer, men de slår på, at der bør gøres mere for at håndhæve og implementere de eksisterende love og reguleringer.

Tre temaer er blevet understreget i rapporten: man bør undgå aggressiv markedsføring af alkohol, man bør udbrede og styrke den ansvarlige alkoholservering, og man bør forhindre, at mindreårige køber alkohol. Svært berusede og unge skal ikke kunne købe alkohol. Det er afgørende at reducere intensiv druk og afstå fra at markedsføre fuldskab som ”sejt”. Interventioner kunne indebære:

- *Kurser i ansvarlig servering.* Generelt udbydes der i dagens Danmark ingen kurser i ansvarlig servering. Interventioner på dette område kunne bygge på et samarbejde mellem offentlige myndigheder, udskænkingssteder og brancheorganisationer.
- *Anmodning om brug af id-kort.* Man kunne kræve, at unge fremviser offentligt udstedte id-kort, når de vil købe alkohol. Denne praksis kræver i hvert fald en indsats både fra offentlig side og fra detailhandelen.
- *Reduktion af aggressiv markedsføring af alkohol I.* Man kunne gøre en indsats for at reducere promovningen af billig alkohol og den upassende – men ikke ulovlige – markedsføring, der fremstiller alkoholbrug som ”sejt”. En sådan indsats kunne udføres i samarbejde mellem myndigheder, udskænkingssteder, brancheorganisationer og unge.
- *Reduktion af aggressiv markedsføring af alkohol II.* Forbruget af alkopops og alkoholsodavand er størst blandt de helt unge (11 til 16 år). Markedsføringen af disse drikkevarer er blevet kritiseret. Alkoholproducenter kunne gøre en indsats for at markedsføre disse produkter, så de virker mindre appellerende for de unge.

Tiltag på community niveau

Tiltag på *community* niveau omfatter kommunale forebyggelsesaktiviteter (SSP-samarbejdet, opsøgende arbejde, undervisning om alkohol i folkeskolen m.m.), diverse (private) organisationers deltagelse i det præventive arbejde såvel som tiltag fra forældre og forældresammenslutninger.

På dette niveau er tre temaer blevet fremhævet: forældre bør involveres mere i det forebyggende arbejde, professionelle bør undervises mere i ungdomskultur og alkohol, og man bør i højere grad fokusere på alkohol frem for stoffer – f.eks. på diverse internet hjemmesider. Disse tiltag handler alle om at reducere intensiv druk samt alkoholindtag blandt mindreårige. Og de handler om, at skabe bevidsthed om, at danske unge har det med at fokusere på alkoholens positive virkninger (afslapning, morskab osv.) og nedtone de negative oplevelser med fuldskab – på trods af at mange oplever problemer i forbindelse med fuldskab.

- *Engagering af forældre.* Tiltag overfor forældre er vigtige eftersom forskningen viser, at forældre har mulighed for at påvirke deres børn, således at den intensive druk reduceres. Sådanne tiltag kunne meget vel involvere både forældre, deres teenager, samt professionelle såsom lærere og kommunale forebyggelsesmedarbejdere.
- *Uddannelse af professionelle.* Virkningen af det forebyggende arbejde afhænger af, om de professionelle arbejdere er i stand til at etablere en konstruktiv relation til de unge. Uddannelse af de professionelle kan styrke igangværende forebyggelse og denne uddannelse kunne f.eks. udføres i et samarbejde med eksterne partnere som fx CVU.
- *Mere fokus på alkohol.* En god hjemmeside om alkohol henvendt til unge ville udgøre et kærkomment præventivt tiltag. En sådan hjemmeside kunne meget vel bygge videre på allerede eksisterende hjemmesider.

Tiltage på individuelt niveau

Tiltag på *individuelt* niveau henvender sig mestendels til unge snarere end til forældre og professionelle. Selvom der allerede eksisterer mange tiltage, der henvender sig til de unge, er der brug for anderledes tiltag. Udgangspunktet må være at tage højde for den ungdomskultur, som alkoholforbruget indskrives i. Præventive tiltag bør ikke udarbejdes blot af voksne eksperter. De unge selv bør også inddrages i arbejdet.

- *Andre typer forebyggelse end det skrevne materiale.* Det vil være kærkomment med forebyggelsesmateriale, der ikke blot er møntet på at få unge i klasseværelser til at diskutere og høre om alkohol, men som også benytter sig af andre medier (internet, film, spil etc.).
- *Kønsspecifikke tiltag.* Det er nødvendigt med interventioner, der tager højde for kønsforskelle. Forskning viser, at unge mænd og pigers drikkemønstre er forskellige, og at de oplever forskellige negative aspekter ved beruselse.
- *Risikoreduktion.* Der er brug for interventioner, der fokuserer på de negative oplevelser, som mange unge støder på, når de drikker

Hele rapporten kan hentes på: www.crf-au.dk/publikationer

Forfatterne kan kontaktes på: va@crf.au.dk

IHRA kan kontaktes på: www.ihra.net